

MEĐUNARODNI ODNOSI

RADOVAN PAVIĆ:

PRILOZI POLITIČKOJ GEOGRAFIJI NR KINE

PRISTUP. U vrijeme sve izraženijih interesa za različite probleme suvremene Kine razumljivo je da političko-geografski pristup ne samo da ne može biti zaobiden, nego, naprotiv, zbog svoje kompleksnosti mora biti shvaćen kao izrazita prednost u lakšem razumijevanju vrlo različitih i složenih karakteristika ove, po mnogome u svjetskim razmjerima, zaista izuzetne zemlje. Budući da je autor već ranije posvetio nekoliko svojih priloga političko-geografskoj problematiki Kine¹ ovaj natpis treba shvatiti samo kao svojevrsni nastavak i dopunu, pri čemu će biti iznešeno nekoliko kraćih teza, razumljivo bez pretenzija na sistematičnost i sveobuhvatnost.

1) **EVROPSKE POGREŠKE I OPTEREĆENJA U PRISTUPU I TRETIRANJU PROBLEMA AZIJE I KINE.** Prije svega, u promatranju praktički bilo koje socijalne karakteristike Azije i Kine, valja upozoriti da evropski način gledanja najčešće nije primjenjiv u azijskim i kineskim razmjerima: *prvo*, nepoznavanje jezika i pisma, nepristupačnost biblioteka i izvornih materijala kao i nemogućnost izravnih kontakata, limitirajući su (a često i diskvalificirajući) činilac u definiciji mnogobrojnih »stručnjaka« sinologa — pa ipak takvi mnogobrojni »specijalisti« postoje, što je samo izraz naslijeđenog evropskog podcjenjivačkog stava prema Kini, a po mnogome i prema Aziji općenito; *drugo*, kao pogrešno treba smatrati tretiranje pojma i tzv. Istoka i Kine kao cjeline — što se tiče pojma tog za Evropljane povijesno uvijek fabuloznog Istoka, koji u biti počinje na Indu, posebno treba naglasiti da termini Istok i Daleki Istok predstavljaju samo sigle kojima se pokriva naše nepoznavanje i nerazumijevanje svih onih izuzetno složenih i raznolikih sadržaja koji u te pojmove ulaze; a što se tiče Kine, iako ju je, dakako, prvenstveno u nekim vanjsko-političkim aspektima moguće promatrati kao cjelinu,

¹ R. Pavić »Karakteristike i problemi granica i geopolitičkog položaja suvremene Kine« (Naše teme, br. 8—9, Zagreb 1967., str. 1340—1366), »Neke političko-geografske karakteristike današnje Kine« (Pitanja br.9, Zagreb 1970., str. 652—668), »Odnosi Kine i SAD i geostrategijsko značenje Tajvana« (Međunarodna politika, br. 515 od 16. 9. 1971., Beograd, tsr. 21—22), »Problemi indijsko-kineske granice i karakteristike spornih područja« (Politička misao, br. 1—2, Zagreb 1966. god. str. 103—117, sa jednim crtežom).

njezine ogromne prostorne i populacijske dimenzije i njezina naglašena regionalno-geografska, povijesna, etnička i lingvistička izdiferenciranost posve onemogućuju cjelovito tretiranje i shvaćanje ovog prostora; *treće*, evropskim shvaćanjima gotovo su posve strani oni problemiprirodno-geografskog karaktera tj. prirodne katastrofe i njihova težina, koje ponekad zahvaćaju teritorije veličinom i brojem stanovnika usporedive sa čitavim pojedinim evropskim državama; i to takve katastrofe (primejrice poplave) koje mogu posvema uništiti sve rezultate ljudskog rada, što u kineskim i azijskim razmjerima znači uvijek početak novog razvoja sa niske početne osnovice, dok je za evropski prostor odlučujuće značenje ipak pretežno (i ima) evolucija u smislu stalne nadogradnje odgovarajućeg kontinuiteta; *četvrto*, za razliku od Evrope koja svoj život — i unatoč blokovske podjele i svoje zajedništvo — dugo temelji na međusobnoj povezanosti (naročito prometnoj) pri čemu je upravo osjećaj zajedništva jedna od najvažnijih evropskih karakteristika, u Aziji su takva povezanost i osjećaj zajedništva gotovo posve izostali; u navedenom bi smislu teško bilo zamisliti evropski život bez tradicionalne prometne i društvene povezanosti, primjerice, sredozemnog pročelja i ostale sjevernije Evrope — međutim, upravo su takve karakteristike neobično značajne za Aziju, gdje između kaspiskog prostora i Sjevernog Vijetnama južna azijska fasada nije s ostalom sjevernom Azijom povezana niti s jednom prometnicom koja bi imala karakter ceste u evropskom smislu i bila prohodna kroz čitavu godinu; a s tim u vezi treba naglasiti i to da u Evropi nema ni jednog od ostalog evropskog prostora toliko različitog i tako praktički posvema odijeljenog područja kao što je to u Aziji slučaj sa Indijskim subkontinentom; *peto*, bitna je razlika evropskog i azijskog života predstavljena činjenicom da su religiozni odnosi prestali postojati kao značajan problem (današnji sukob u Sjevernoj Irskoj nije religiozni sukob) što još uvijek ne vrijedi za Aziju; *šesto*, naročito otežavajuću okolnost u evropskom pristupu Aziji predstavlja gotovo i posvemašnja različitost evropskog i azijskog svjetonazora, utemeljenih u posve različitoj filozofskoj, religioznoj i uopće društvenoj i prirodnoj osnovi; i konačno: *sedmo*, odnosi Evropei i Azije (u ovom slučaju Kine) temelje se na dva posve različita pristupa — s jedne strane tradicionalno evropskog podcjenjivanja Istoka i Kine, dobro vidljivo, primjerice, i u ocjeni umjetničkog nasljeđa, koje se, budući da je (ipak) nezaobilazno, ne svrstava u određene vrijednosne kategorije ili vrijednosni sustav nego mu se prvenstvo pristupa kao manifestaciji egzotike; s druge strane osnovni osjećaj i relacija Kine, tog s pravom nazivanog Carstva sredine, bio je osjećaj naglašene superiornosti prema okolnim barbarima; ali — treba napomenuti da je ovakav osjećaj bio opravdano utemeljen u činjenici da su zemlje u susjedstvu Kine bile daleko nerazvijenije i u vazalnom odnosu, dok su kontakti s ranom evropskom kolonijalizacijom do XIX st. isto tako uvjerali Kinu i vlastitu superiornost; također, ona se u mnogome osnivala i na kontinuitetu kineske državnosti i kulture, na tradiciji i stabilnosti, na činjenici postojanja gospodarske autarhičnosti i uopće na izuzetnom teritorijalnom obuhvatu i populacijskoj snazi države.

2) **KINESKA TOPONOMASTIKA I NJENE GEOPOLITIČKE IMPLIKACIJE.** Geografski nazivi općenito, pa tako i u Kini, također se mogu promatrati na način da se pokušaju dokučiti i ona njihova određenja i značenja koja često mogu biti i te kako geopolitički obojena i opterećena; tako je u unutrašnjoj diferencijaciji Kine moguće razlikovati tzv. »Pravu« (monsunsku) Kinu u okviru tradicionalnih 18 provincija i ostalu ili tzv. »Vanjsku Kinu« (Sinkjang, Tibet, Unutrašnja Mongolija), čemu je onda moguće dodati i Manduriju; zatim moguće je govoriti o tzv. »Užoj« i »Široj« Kini, o »Staroj« i »Novoj« Kini i slično; međutim, razumljivo je da ovakva (nekineska) gledanja podržavanjem regionalizama kojima se sa strane određuje što jest a što nije Kina, moraju izazvati otpore i to iz razloga jer se dans razumljivo s pravom inzistira na jednoj i jedinstvenoj tvorevini, na jednoj i jedinstvenoj Kini, u kojoj su i Tibet i Sinkjang i Unutrašnja Mongolija isto toliko prava Kina kao i, primjerice, provincije Honan, Šantung ili Kiangsi.

3) **ZNAČENJE PRIRODNOGEOGRAFSKIH FAKTORA.** Veličina kineskog teritorija i teškoće prometne povezanosti imali su uvijek veliko društveno značenje — ogleda se to između ostalog i u činjenici da su tokom kineske povijesti često postojala drugotrajna razdoblja u kojima su daleke i saobraćajno izolirane provincije teško mogle biti efikasnije kontrolirane, zbog čega su uživale praktički gotovo potpunu samostalnost; isto tako separatističke tendencije pojedinih provincija ili postojanje samostalnih (i brojčano znatnih) tzv. »šarenih armija« također su se temeljili i na faktorima prostranih dimenzija i izolacije.

Nadalje, prostrana veličina Kine, ali i broj njezinog stanovništva, također ulaze u red onih činilaca koji u principu pridonose osjećaju (i opterećenosti) o vlastitom značenju kao velikoj svjetskoj sili — vrijedi to, prirodno, isto tako i za Sovjetski Savez i SAD, kao što je nezamislivo, primjerice, i u slučaju Austrije, Tunisa ili Sjeverne Koreje.

4) **GEOGRAFSKI POLOŽAJ KINE** značajan je ne samo zbog geostrateških implikacija globalnih razmjera, nego i zbog odnosa te zemlje prema moru; važno je naglasiti da se Kina nije uspjela trajno stabilizirati na moru i postati pomorska sila, što je predstavljalo posebni nedostatak pogotovo u razdoblju od XVII st. nadalje. Razlozi zbog kojih Kina nije postala pomorska zemlja višestruki su: *prvo*, zbog svojih izuzetnih kontinentalnih dimenzija i gospodarske autarhičnosti, Kina nije imala većih potreba da se uputi na more; *drugo*, Pacifik je bio i suviše velik, pust i neprivlačan, a i nije nikuda vodio, a da bi mogao izazvati veći interes; i *treće*, u vrijeme prekomorskih kontakata sa Evropljanima Kina nije imala nikakvih razloga da sa »barbarima« održava veze i upusti se u istraživanje ostalog svijeta koji je tadašnjoj Kini bio ne samo dalek, nego i praktički posve nepotreban.

5) **KINA I PROCES MILITARIZACIJE SVJETSKOG MORA.** Iako tradicionalno kontinentalna sila, za očekivati je postupno afirmaciju Kine i na svjetskom moru. Pritom treba naglasiti da se, unatoč uspjehu ere pregovaranja i afirmaciji politike nesvrstanosti, *proces militarizacije svijeta i dalje ubrzano nastavlja²*, kod čega je za očekivati da će upravo svjetsko more predstavljati onaj prostor na kojem će proces militari-

zacije biti naročito intenzivan i sve ubrzaniji; a razumljivo je da će s vremenom na svjetsko more krenuti i NR Kina i to na dvostruki način: *prvo*, jačanjem trgovačke mornarice što će prirodno zahtijevati i jačanje vojne flote sa zadatkom zaštite i trgovačke mornarice i luka; i *drugo*, samostalnim jačanjem ratne flote u skladu sa općim razvojem svojih oružanih snaga; a kod toga ne treba ispustiti iz vida da će ovakvo vojno jačanje Kine na moru imati i povratno djelovanje tj. da i odgovor Zapada može biti samo na moru i samo vojnog karaktera, što će rezultirati i daljnjim jačanjem militarizacije svijeta općenito.

6) **STANOVNIŠTVO KINE.** Osim veličine kao izuzetno važnog prirodno-geografskog faktora, u odnosu na Kinu nezaobilazno je uvijek i isticanje broja stanovnika — taj broj imao je veiku važnost u unutrašnjim odnosima u kineskom društvu — jer zbog izuzetnog je broja jedinka bila beznačajna i uvijek je mogla biti lako zamijenjena što je bilo jednostavno provedivo u uvjetima despotskih režima; zatim, ogromni građevinski i meliracioni radovi (Veliki zid i Veliki kanal itd.) mogli su biti poduzimani samo uz praktički neograničenu radnu snagu, a tako su i odupiranja strancima i osvajačima (Mongoli, Mandurci), i njihova asimilacija, bili mogući samo u uvjetima postojanja višemilijunskog stanovništva, koje je svojom brojnošću i tradicijom uvijek rastakalo i pretakalo imigracione valove.

7) **RASPORED NACIONALNIH MANJINA I NEKI GRANIČNI PROBLEMI KINE.**² U nizu demografskih karakteristika Kine pored uobičajenog isticanja ogromnog broja stanovnika posebno se izdvaja specifičnost njegovog rasporeda po kojem je teritorijalno najveći dio zemlje (oko 60%) naseljen nekineskim stanovništvom (oko 6% ukupne populacije države). Razumljivo je da ovakav raspored stanovništva može i te kako biti geopolitički opterećen i to ne samo iz razloga jer veći dio Kine nije naseljen hanskim (tj. kineskim) stanovništvom, nego pogotovo stoga što *nehansko stanovništvo zauzima znatne teritorije i to upravo u graničnim sektorima države*, s tim da znatan dio njihovih sunarodnjaka živi preko granice (prvenstveno u Sovjetskom Savezu i NR Mongoliji), što znači da se i granični problemi na nekim sektorima pokazuju u sasvim posebnom vidu.

Za ilustraciju navedenog najbolje je navesti primjer kineskog Sinkjanga, tj. raspored pojedinih etnikuma u ovoj graničnoj zoni i njihovu povezanost s problemima ovog sovjetsko-kineskog pograničnog sektora.

Za NR Kinu Sinkjang ima u današnjim uvjetima naglašeno geostrateško, a u perspektivi i potencijalno gospodarsko značenje. Ovo područje predstavlja najizoliraniji sektor kineskog Heartlanda, pravu geostratešku jezgru države, lako branjenu i izoliranu pogotovo Tarimskom prostoru, dok ujedno predstavlja i pogodno područje za vršenje nuklearnih pokusa i lokaciju strateških industrija. Donekle već i danas,

² Vidi o tome više u prilogu — R. Pavić: »Proces militarizacije i svjetsko more« (Međunarodna politika, br. 521 od 16. 12. 1971. Beograd, str. 24—26).

³ Odnos stanovništva Kine i nekih političko-geografskih karakteristika potanje je obrađen u radu — A. Bognar: »Utjecaj stanovništva na političko-geografski razvoj i osobine Kine« (Politička misao, br. 2, Zagreb 1970., str. 301—319).

a naročito u perspektivi, Sinkjang će imati veliko značenje s obzirom na ležišta nuklearnih sirovina, nafte, ugljena i niskopostotne željezne rude.

Područje Sinkjanga, koje je u biti imalo zapravo dugotrajne karakteristike jednog kinesko-ruskog frontiera, od 1949. je čvrsto inkorporirano u okvir NR Kine, s tim da od 1955. god. ima status autonomne regije. Njezinu bitnu demogeografsku karakteristiku predstavlja prije svega šaroliko stanovništvo u kojem kineska komponenta postaje sve značajnijom — tako je 1949. god. ovdje bilo svega 200—300 tisuća Kineza, a 1966. god. već oko 3 milijuna — pa ipak Sinkjang predstavlja još uvijek (istina jedinu) autonomnu regiju Kine, gdje nacionalne manjine nisu brojčano slabije od hanske komponente.

Stalno useljavanje Kineza razumljivo je i u ovom prostoru rađalo otporima domaćeg stanovništva (u razdoblju 1949—1952. god.) s tim da su prilike općenito postale još složenije s početkom kinesko-sovjetskog sukoba i napetosti od ranih 1960-tih godina. Do tada, postojala je relativno razvijena gospodarska suradnja između SSSR i Kine, kao i dobro-susjedski odnosi; sve do 1955. god. funkcionirala su i mješovita društva koja te godine prelaze posvema u posjed Kineza, s time da će Sovjeti biti isplaćeni proizvodnjom roba; postojao je i plan izgradnje željezničke pruge od Lančou-a preko Urumči-a sve do Alma Ate; postojala je i relativno znatna trgovačka razmjena između samog Sinkjanga i SSSR-a. Ali, 1962. godine počinju nemiri među graničnim kazaškim stanovništvom u Sinkjangu, koje počinje ilegalno prelaziti na teritoriju svojih sunarodnjaka u Sovjetskom Savezu, što dovodi do izrazitijeg zaoštravanja međudržavnih odnosa s tim da oni postaju jedan od važnih elementa u općem sukobu SSSR-a i NR Kine; počinju (stvarne ili isprovocirane) povrede granice, koju Kina i posvema zatvara, dok se turski narodi (Kazasi, Ujguri i Kirgizi) djelomično raseljavaju u druge dijelove kineskog teritorija i s jedne i s druge strane granice vrši se koncentracija trupa; čuvena kineska karta iz 1954. godine koja prikazuje prostor nekadašnje Velike Kine po kojoj sovjetski dijelovi Kirgizije, Tadžikistana i Kazahastana (sve do Balhaškog jezera) i Pamir pripadaju Kini, sada opet postaje aktualna; godine 1964, radila je posebna sovjetsko-kineska granična komisija koja je trebala konačno riješiti međusobna granična teritorijalna pitanja, ali razumljivo bez uspjeha, pa je postojeća prijeponska granična linija (a s njom i svi problemi) i dalje zadržana; a takve prilike traju sve do danas tako da se neriješena granična pitanja ovih dvaju sila odnose i na sektor položen i istočnije i zapadnije od teritorija NR Mongolije, koja u ovom prostoru vrši očito izrazitu ulogu tamponskog značaja.

8) *KINA KAO POTENCIJALNI VOĐA TREĆEG SVIJETA.*⁴ U nizu faktora koji prirodno predestiniraju Kinu kao potencijalnog vođu Trećeg svijeta treba posebno naglasiti i činjenicu da je Kina određeni ugled u svijetu stekla i iz razloga što je u svojoj vanjskoj politici — definiranoj prvenstveno suprotstavljanjem — izabrala takve partnere koji danas predstavljaju najjače svjetske sile tj. SAD i SSSR, ili barem takve države koje se također odlukuju vrlo velikim teritorijem i brojem

⁴ Vidi o tome više u časopisu Pitanja br. 9, Zagreb, 1970., str. 654.

stanovnika (Indija) — na taj je način Kina, prirodno, izbjegla onu odbojnost koju veliki dio svjetskog javnog mnijenja u principu osjeća prema onim velikim silama kojih su partneri — bez obzira da li se radi o intervenciji ili izravnom vođenju rata — male države neusporedivo slabije po gospodarskoj i vojnoj snazi (ČSSR, Južni Vijetnam).

9) **KINESKA SE VANJSKA POLITIKA** — unatoč čestoj izrazitoj ofenzivnosti — *može ipak definirati, prije svega, kompenzacijskim ciljevima*, a slično vrijedi i za njezinu natalističku politiku u smislu »broj je snaga«: moguće je stoga s pravom očekivati da će se u uvjetima adekvatnog međunarodnog priznavanja, primanja u Ujedinjene narode i u svjetsku zajednicu općenito, Kina u svojoj politici sve više obraćati sebi i vlastitim problemima i to prvenstveno zato jer su se dosadašnje perspektive razvoja te zemlje uvelike pokazale iluzijom — naime, Kina je smatrala da će: *prvo*, njezin industrijski razvoj biti izuzetno brz i odvijati se uz pomoć socijalističkih zemalja, prvenstveno SSSR, *drugo*, da će na taj način jakom industrijalizacijom doći do razrješavanja agrarno-populacijskih problema, i *treće*, da će relativno brzo likvidirati svoj svakako diskriminirani položaj u međunarodnoj zajednici. Kako prva dva od navedenih očekivanja nisu bila ispunjena, preostala je Kini mogućnost da se orijentira na politiku snage kako bi bila priznata u međunarodnoj zajednici — a budući da su na tom području u najnovije doba zabilježeni izuzetno pozitivni rezultati, za očekivati je veći angažman Kine oko svojih unutrašnjih problema, što ni u kom slučaju neće značiti i njezino zatvaranje prema ostalom svijetu.

10) **NEKADAŠNJE KINESKO-SOVJETSKO SAVEZNIŠTVO**. U toku II svjetskog rata pa sve do formiranja NR Kine, a još i tokom 1950-tih godina savezništvo SSSR-a i Kine s pravom je smatrano jednom od političkih i ideoloških najprirodnijih činjenica. Spomenuto savezništvo bilo je sigurno od izuzetnog svjetskog značenja, što je moguće zaključiti iz nekoliko karakteristika političko-geografskog i šireg značenja; tako prije svega treba uočiti neke geostrateške komponente — naime, ostvarenjem spomenutog savezništva došlo je do formiranja najvećeg savezničkog teritorija u svjetskoj povijesti uopće, koji je obuhvaćao preko 30 milijuna km² i čija je perspektiva bila da relativno brzo dostigne i više od jedne milijarde stanovnika. Na taj način ostvareno je u globalno-geostrateškom smislu upravo ono čega su se zapadni geopolitičari i geostratezi najviše i bojali — naime, ono što nije uspjelo nacističkoj Njemačkoj i Japanu, tj. da u okvir iste političke tvorevine ili savezništva ujedine i jednu silu Heartlanda i jednu silu Rimlanda, uspjelo je Sovjetskom Savezu — on je proširujući svoju interesnu sferu na zapad najviše prodro u srednju Evropu, dok je savezništvom sa Kinom ostvario participaciju u izuzetno širokoj zoni Rimlanda, a time i na slobodnom otvorenom moru — važno je naglasiti da je upravo ovakvim savezništvom prvi puta u povijesti formiran tako moćan ideološki, politički i državni blok koji je obuhvaćao i geostratešku jezgru Heartlanda i velik dio prostora Rimlanda; nadalje ovako naglašena veličina sovjetsko-kineskog teritorija razumljivo mora biti ocjenjivana i sa stanovišta velikog sirovininskog bogatstva sigurno svjetskih razmjera, dok ogroman broj sta-

novnika predstavlja ne samo faktor vojne moći nego i potrošačku masu, što je izuzetan činilac gospodarskog razvoja.

11) **DRUGA PITANJA KINESKIH SAVEZNIŠTAVA.** Nakon raspada sovjetsko-kineskog savezništva tokom 1960-tih godina Kina je u svojoj vanjskoj politici prirodno mogla biti orijentirana prvenstveno na male zemlje ili one koje su vodile (i vode) aktivnu narodnooslobodilačku borbu protiv emanacije imperijalizma XX st. Međutim, s vremenom krug će kineskih saveznika ili barem zemalja sa kojima ona održava dobre odnose, sigurno biti i povećan; poradi toga zanimljivo je promotriti i perspektive odnosa Kine s Japanom, sa kojim istina još ne postoje normalne diplomatske relacije ali se već odvija relativno znatna vanjsko-trgovačka razmjena. Mogućnosti eventualnog sve jačeg približavanja Kine i Japana temelje se na više faktora — među njima treba upozoriti na zajedničke interese obojene Azije na promicanju zasade »Azija Azi-jatima«, zajedničke težnje za općom afirmacijom Azije, zatim zajedničko neprijateljstvo ili barem odbojnost prema SAD razvijeno i u Kini i u Japanu (zbog iskustva Hirošime, intervencije u Južnom Vijetnamu i podrške Tajvanu), nadalje iskustvo Japana u gospodarskom i društvenom razvoju — uzor koji niti Kina nema razloga da pokuša slijediti; veliku ulogu mogu odigrati i drugi faktori geografskog i ekonomskog značaja, tj. geografska blizina Japana i Kine kao i prirodni gospodarski interesi u kojima može doći do uspješne suradnje japanskih finansijskih i tehničkih mogućnosti i kineskih sirovinskih izvora i izuzetno kvalitetne radne snage.

12) **PROBLEMI KINESKIH GRANICA I ODNOSI SA SUSJEDIMA** definirani su i jednom posebnom značajkom — tj. *granična pitanja (i to u ofenzivnom i revandikacionom smislu sa izazivanjem napetosti i sukoba) Kina predstavlja uvijek u odnosu sa brojem stanovnika i teritorijom velike države (SSSR, Indija); iako prijepornih teritorija ima uz granice i sa nekim drugim svojim susjedima, treba naglasiti da se njihovo postojanje ne ističe kao poseban problem — tako primjerice u odnosu na Burmu postoje dva sporna područja (oba u Burmi) i to jedno u sjevernom poriječju Iravadija (sjeverno od Mjtkjina) i drugo, u području između Saluena i kinesko-burmanske granice; razlozi za postojanje ovih spornih teritorija svakako se ne temelje na veličini prostora nego na drugim faktorima — možda etničkim, jer je Jinan po sastavu stanovništva izuzetno šarolik, pri čemu pojedine etničke skupine znatnije zalaze i u Burmu, ili pak možda u sirovinskim potencijalima (Jinan je važan proizvođač kositra), ili na nekim geostrateškim prednostima, jer kontrola spornih teritorija očito bitno pridonosi i kontroli pristupa ostalim djelovima Burme*

13) **GEOSTRATEŠKE PREDNOSTI KINE U ODNOSU NA SAD.** Iako današnja vanjska politika Kine jasno ukazuje na napuštanje postavke o neminovnom obračunu socijalističkih i imperijalističkih sila, ipak treba naglasiti neke geostrateške i moralne prednosti ove zemlje u eventualnom sukobu sa SAD — naime, dok je s jedne strane teško vjerovati u bilo kakve ambicije i smislenost kineskog vojnog ugrožavanja

SAD, dotle, s druge strane, eventualni sukob Kine s tom svjetskom silom, u smislu razbijanja njezinog blokovskog okruženja, može se činiti bar donekle vjerojatnim; a u tom slučaju Kina uživa izuzetne političko-moralne prednosti — jer dok SAD u obračunu s Kinom moraju atakirati na njezin matični teritorij, na samu Kinu kao takovu, dotle ona, napadajući američke baze na neposredno okoazijskom i okokineskom rubu, ne ugrožava matični teritorij SAD, ograničavajući se, dakle, samo na vlastita bliža i azijska područja.

14) PITANJA JUGOSLAVENSKO-KINESKIH ODNOSA. U vanjskoj politici i ekonomskim vezama Jugoslavije očito je da Kina mora postupno predstavljati našeg sve važnijeg partnera — na političkom planu nesvrstanoj Jugoslaviji svakako mora odgovarati jačanje Kine kao svjetske sile i sve aktivnijeg sudionika međunarodne politike i to zbog razbijanja monopola dvojstva velikih sila, jer je neprijeporno da tzv. »politika tricikla« po svjetski mir može imati daleko povoljnije reperkusije od dosadašnje »politike bicikla«; sigurno je da naše pristajanje uz cjelokupnu emancipaciju Kine bitno pridonosi i našoj politici samostalnosti i emancipacije; također, izuzetno su važni i neki ekonomski momenti — u vanjskoj trgovini Kina je dobar platac, dok naša trgovačka mornarica može za tu zemlju izvršavati znatne prijevozne usluge.

Na kraju treba ukazati na jedan momenat koji doduše posve izlazi iz političko-geografskog okvira, ali na koji također nije na odmet upozoriti. Radi se prije svega o nekim pojavama koje se u evropskim razmjerima pričinjaju ne samo »čudnim«, nego izazivaju i odbojnost — tako, primejrice, određeni elementi kulta ličnosti u odnosu na Mao Ce Tunga nemaju one negativne dimenzije koje se uz postojanje kulta ličnosti obično povezuju; drugim riječima slavljenje Mao-a ima u mnogome za Kinu i Kineze kompenzacijski karakter (kao i kineska politika snage općenito)⁵ i to iz razloga što je Kinezima objektivno teško prihvatiti da baš svi marksistički ideolozi (bez obzira koji su od njih cijenjeni, kada i u kojoj sredini) — Marx, Engels, Lenjin i Staljin — »moraju biti baš iz Evrope. Razumljivo je očekivati da i Kina sa svojom toliko dugom poviješću i misaonim naslijeđem također mora biti sposobna da dađe jednog novijeg mislioca svjetskih razmjera; nadalje, ne smije se zaboraviti da kineski narod sada prvi put u svojoj povijesti ima vođu koji nije nedostižni i izdvojeni Sin neba, nego narodu blizak čovjek (kao i vijetnamski ujak Ho), sa kojima se može komunicirati, koji predstavlja pravog pučkog vođu koji je, uspješno ratujući godine i godine, stvarno ujedinio Kinu, vratio joj dostojanstvo i samosvijest, uvrstio je u red svjetskih sila, a tokom oslobodilačkog rata prošao iste one teškoće kao i običan kineski čovjek; moguće je, dakle zaključiti da svojevrsni kult ličnosti u slučaju Mao-a nema one klasične implikacije koje se sa tim pojmom obično povezuju.

⁵ Pitanja br. 9, str. 655—656.